

«Πανηγύρεως ημέρα...»

Ορθοδοξία / Θεολογία

Σοφία Μπεκρή, φιλόλογος-θεολόγος

Μια αληθινή πρόγευση της Αναστάσεως λαμβάνομε κατά το ψάλσιμο του Κανόνος του Σταυρού στον Όρθρο της Κυριακής της Σταυροπροσκυνήσεως. Πράγματι, ο Κανόνας αυτός αποτελεί μια «παραλλαγή» του Αναστασίμου Κανόνος τόσο κατά τον ήχο και τον ρυθμό, όσο και κατά το περιεχόμενο, το οποίο, για την ακρίβεια, είναι σταυροαναστάσιμο, όπως αρμόζει στο πνεύμα των ημερών, με εμφανή ωστόσο την κυριαρχία του χαρμοσύνου μηνύματος.

Ο υπέροχος αυτός Κανόνας, ποίημα του Θεοδώρου Στουδίτου, παρουσιάζεται εφ' εξής ολόκληρος, με τους ειρμούς εκάστης ωδής και τα αντίστοιχα τροπάρια, και με σύντομη ερμηνευτική προσέγγιση για την ευκολώτερη κατανόησή του.

Να θυμίσωμε ότι και στον Κανόνα αυτόν, όπως και στους περισσότερους, απουσιάζει η β' ωδή ως μη αρμόζουσα στο όλο χαρμόσυνο πνεύμα του. Σημειωτέον ότι το περιεχόμενο της παλαιάς, β' βιβλικής ωδής, ήταν θλιβερό και «στενόχωρο», γι' αυτό η ωδή αυτή στιχολογείται μόνον σε Κανόνες με αντίστοιχο πνεύμα, όπως

λ.χ. στον Μεγάλο Κανόνα του Ανδρέου Κρήτης, που ακούμε στις Εκκλησίες μας κατά την Ε΄ Εβδομάδα των Νηστειών.

Επίσης να αναφέρωμε ότι, ενώ παλαιότερα οι Κανόνες ψάλλονταν ολόκληροι και μάλιστα οι Ειρμοί (το πρώτο τροπάριο κάθε ωδής που έδινε τον ρυθμό βάσει του οποίου ψάλλονταν τα υπόλοιπα τροπάρια), επαναλαμβάνονταν πανηγυρικά στο τέλος κάθε ωδής, ως Καταβασίες (ονομάζονταν έτσι, επειδή συνήθως οι ψάλτες και ο πιστός λαός κατέβαιναν από τα στασίδια), αργότερα οι Κανόνες αναγιγνώσκονταν, στην εποχή μας, όμως, πολλές φορές δεν αναγιγνώσκονται καν η αναγιγνώσκονται μόνον η α΄ και η γ΄ ωδή και ψάλλονται μόνον οι Καταβασίες, όπως ακούσαμε και κατ΄ αυτήν την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως.

Επειδή, όμως, οι γλωσσικοί και πνευματικοί θησαυροί του παρόντος Κανόνος είναι πραγματικά θαυμάσιοι, αξίζει, θεωρούμε, να εμβαθύνωμε περισσότερο, ώστε και να τους απολαύσωμε και παράλληλα να ενισχυθούμε στον αγώνα μας, με όραμα και την δική μας ανάσταση!

Ώδη α΄. Ήχος α΄. Ειρμός: *Ἀναστάσεως ἡμέρα*

«Ὁ θεϊότατος προετύπωσε πάλαι Μωσῆς, ἐν ἔρυθρᾳ θαλάσῃ διαβιβάσας Ἰσραήλ, τῷ Σταυρῷ σου, τὴν ὑγρὰν τῆ ῥάβδῳ τεμῶν, ὡδὴν σοὶ ἐξόδιον, ἀναμέλπων Χριστὲ ὁ Θεός.»

Ἑρμηνεία:

Σύμφωνα με τον υμνογράφο, ο θειότατος Μωϋσής προτύπωσε στην Ερυθρά θάλασσα, διά της οποίας πέρασε τον λαό του Ισραήλ, με το σημείο του Σταυρού, τέμνοντάς με την ράβδο του την θάλασσα («την υγράν»), αναμέλποντας ωδή εξόδιο για τον Χριστό.

Όπως σε όλους τους Κανόνες, έτσι και σε αυτόν, διαπιστώνεται σαφής πρόθεση του υμνογράφου να συνδυάση τα παλαιά βιβλικά γεγονότα – εδώ την διάβαση της Ερυθράς θαλάσσης- με τα νεώτερα γεγονότα, – εδώ την Σταυροπροσκύνηση. Έτσι, η σταυροειδής κίνηση του Μωϋσέως προτυπώνει τον σταυρικό θάνατο του Κυρίου και η τότε επινίκια ωδή του παραπέμπει τώρα στην εξόδια ωδή για την Σταύρωση του Κυρίου.

Τροπάρια

Πανηγύρεως ήμερα, τῆ Ἐγέρσει Χριστοῦ θάνατος φρουδος ὥφθη*, ζωῆς ἀνέτειλεν αὐγή, ὁ Ἀδὰμ ἐξαναστάς χορεύει χαρᾶ· διὸ ἀλαλάξωμεν ἐπινίκιον ᾄδοντες.

τῆ Ἐγέρσει Χριστοῦ θάνατος φρουδος ὥφθη = με τὴν ἔγερση τοῦ Χριστοῦ ὁ θάνατος ἐξαφανίστηκε.

Προσκυνήσεως ήμέρα τοῦ τιμίου Σταυροῦ δεῦτε πρὸς τοῦτον πάντες· τῆς γὰρ Ἐγέρσεως Χριστοῦ, τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν, προτίθεται* νῦν· Αὐτὸν ἀσπασώμεθα ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

τῆς γὰρ Ἐγέρσεως Χριστοῦ, τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν, προτίθεται νῦν= ὁ Σταυρὸς τίθεται μπροστά μας ἀκτινοβολῶντας τὶς λάμπεις («τὰς αὐγὰς») τῆς ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιφάνηθι ὁ μέγας τοῦ Κυρίου Σταυρός, δεῖξόν μοι ὄψιν θείαν τῆς ὠραιότητός σου νῦν ἄξιον προσκυνητὴν αἰνέσεώς σου*. καὶ γὰρ ὡς ἐμψύχω σοι, καὶ φωνῶ, καὶ προσπτύσσομαι*.

δειξόν μοι ... ἄξιον προσκυνητὴν αἰνέσεώς σου = ἀνάδειξέ με ἄξιο προσκυνητὴ τῆς αἰνέσεώς σου.

καὶ γὰρ ὡς ἐμψύχω σοι, καὶ φωνῶ, καὶ προσπτύσσομαι = διότι σὰν νὰ εἶσαι ἔμψυχος καὶ σὲ προσφωνῶ καὶ σὲ ἀσπάζομαι.

Αἰνεσάτωσαν συμφώνως, οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὅτι πρόκειται πᾶσιν* ὁ παμμακάριστος Σταυρός, ᾧ παγεῖς σωματικῶς ἐτύθη Χριστός*. Αὐτὸν ἀσπασώμεθα, ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

ὅτι πρό-κειται πᾶσιν = διότι στήνεται μπροστὰ σὲ ὅλους μας.

ὦ παγεῖς σωματικῶς ἐτύθη Χριστός = πάνω στὸν ὁποῖον ἀφοῦ στήθηκε («παγεῖς» < ρ. πήγνυμι: πήζω, παγώνω) ὁ Χριστὸς μὲ τὸ σῶμα του θυσιάστηκε.

Ὡδὴ γ'. **Εἰρμός:** Δεῦτε πόμα πίωμεν καινόν.

«Στερέωσον, Δέσποτα Χριστέ, τῷ Σταυρῷ σου ἐν πέτρα με τῇ τῆς πίστεως μὴ σαλευθῆναι τὸν νοῦν ἐχθροῦ προσβολαῖς τοῦ δυσμενοῦς [μόνος γὰρ εἶ ἅγιος.]»

Ἑρμηνεία: Καὶ ο εἰρμός αὐτῆς τῆς ὠδῆς εἶναι εμπνευσμένος ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη γ' βιβλική ὠδή, ποίημα τῆς προφήτιδος Ἄννης, ἡ ὁποία, ὅταν γέννησε τὸν Σαμουήλ, ευχαρίστησε τὸν Κύριο, με τὰ λόγια: «Ἐστερέωθη ἡ καρδιά μου ἐν Κυρίῳ...» (Α' Βασ., β' 1-10). Ζητά λοιπὸν ὁ υμνογράφος νὰ τὸν στερεώσῃ ὁ Κύριος, με τὴν δύναμη τοῦ σταυροῦ Του στὴν πέτρα τῆς πίστεως, ὥστε νὰ μὴ σαλευθῆ ὁ νοῦς του ἀπὸ τὶς προσβολές τοῦ δυσμενοῦς ἐχθροῦ (τοῦ διαβόλου). Τελειώνει, ὅπως καὶ ἡ παλαιὰ βιβλική ὠδή, με τὴν φράση: διότι ὁ μόνος συ εἶσαι ἅγιος.

Τροπάρια

Δεῦτε ἄσμα ἄσωμεν καινόν, τὴν κατάλυσιν Ἰδοῦ πανηγυρίζοντες· ἐκ γὰρ τοῦ τάφου Χριστὸς ἀνέστη τὸν θάνατον ἐλών* καὶ σῶσας τὰ σύμπαντα.

τὸν θάνατον ἐλών = κυριεύοντας τὸν θάνατο.

Δεῦτε ἀρυσώμεθα πιστοὶ οὐκ ἐκ κρήνης βρυούσης ὕδωρ φθειρόμενον*, ἀλλὰ πηγὴν φωτισμοῦ Σταυροῦ προσκυνήσει τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ καυχώμεθα.

Δεῦτε ἀρυσώμεθα πιστοὶ οὐκ ἐκ κρήνης βρυούσης ὕδωρ φθειρόμενον = ἄς ἀντλήσωμε, πιστοί, ὄχι ἀπὸ κρήνη πὺ ἀναβλύζει φθειρόμενο ὕδωρ.

Σταυροῦ προσκυνήσει ... ἐν ᾧ ... = μὲ τὴν προσκύνηση τοῦ Σταυροῦ, γιὰ τὸν ὁποῖον

Πάλαι ὄν ἐτύπου Μωϋσῆς ταῖς παλάμαις Σταυρόν σου νῦν προσπτυσσόμενοι, τὸν νοητὸν Ἀμαλήκ τροπούμεθα, Δέσποτα Χριστέ, δι' οὗ καὶ σεσώμεθα.

Ἑρμηνεία: Ὁ υμνογράφος ἀναφέρεται στο γνωστὸ ἐπεισόδιο ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, κατὰ τὸ ὁποῖο, ὅσο ὁ Μωϋσῆς εἶχε υψωμένα τὰ χέρια του, σχηματίζοντας ἔτσι σταυρό, νικούσαν οἱ Ἰσραηλίτες, ὅταν τὰ κατέβαζε, ἐπειδὴ κουραζόταν, νικούσαν οἱ Ἀμαληκίτες (Ἐξοδος 17,8-16). Ὡς νοητὸς Ἀμαλήκ ἐννοεῖται ὁ ἐχθρὸς πὺ μας ἀντιπαλαίει ὄχι σωματικά, ἀλλὰ πνευματικά.

Ὅμμασι* καὶ χεῖλεσιν ἄγνοϊς ἀνακρούοντες μέλος ἀγαλλιᾶσεως* τὸν τοῦ Κυρίου Σταυρὸν χαρᾶ προσκυνήσωμεν πιστοί, κροτοῦντες ἐν ἄσμασι.

ὄμμασι = μὲ μάτια.

ἀνακρούοντες μέλος ἀγαλλιᾶσεως = παίζοντας μέλος (ἄσμα) χαρᾶς.

Ὡδὴ δ'. Ὁ Εἰρμός: «Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς».

«Ἐπὶ Σταυροῦ σε, Δυνατέ, φωστήρ ὁ μέγας κατιδῶν, τρόμῳ ἐπαρθείς, τὰς ἀκτῖνας συνέστειλεν, ἔκρυσε, πᾶσα δὲ κτίσις ὑμνησεν, ἐν φόβῳ τὴν σὴν μακροθυμίαν καὶ γὰρ ἐπλήσθη ἡ γῆ, τῆς σῆς αἰνέσεως.»

Ἑρμηνεία: Εἰς τὸν υμνογράφου ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχῃ δ' βιβλικῇ ὠδῇ, ὕμνο τοῦ Προφήτου Αββακούμ, ὅταν προείδε τὴν Σάρκωσιν τοῦ Κυρίου, ποὺ ἀρχίζει ὡς ἐξῆς: «Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ εφοβήθην. Κύριε κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην...» (Αββακ., γ' 1-19). Με τὴν σειρά του ὁ υμνογράφος, σε μιὰ υπέρροχῃ ποιητικῇ σύλληψιν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Κύριον, λέει ὅτι καθὼς τὸν ἀντίκρυσεν πάντῳ ἐπὶ τὸν Σταυρὸν ὁ φωστήρας ὁ μέγας (ὁ ἥλιος), καταληφθεὶς ἀπὸ τὸν τρόμον, μάζεψε καὶ ἐκρυσεν τὰς ἀκτῖνας του καὶ ὅλη ἡ κτίσις ὑμνησεν με φόβον τὴν μακροθυμίαν του, ἐνῶ ἡ γῆ γέμισε ἀπὸ τὴν αἰνεσίαν του. Με τὸν τρόπο αὐτὸν δηλώνεται ὅτι ολόκληρῃ ἡ κτίσις, οὐρανός καὶ γῆ, συνέπασχε με τὸν Κτίστη καὶ Δημιουργὸν τῆς ἐπὶ τὸν σταυρικὸν Του πάθους.

Τροπάρια

Ἴδοὺ ἀνέστη ὁ Χριστός, ταῖς Μυροφόροις Γυναίξιν Ἄγγελος φησί, μὴ θρηνεῖτε, πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς Ἀποστόλοις □ Χαίρετε □ σήμερον σωτηρία τῷ Κόσμῳ, ἡ τυραννὶς τοῦ ἐχθροῦ θανάτῳ λέλυται.

Τοῦ ζωηφόρου σου Σταυροῦ τὴν προσκυνήσιμον χαρὰν σήμερον, Χριστέ, ὑπαντῶντες, προπομπὴν ποιούμεθα τοῦ παναγίου Πάθους σου □ εἰς σωτηρίαν τοῦ Κόσμου ἐναπειργάσω*, Σωτήρ, ὡς παντοδύναμος.

εἰς σωτηρίαν ... ἐναπειργάσω = ἐργάστηκες γιὰ τὴν σωτηρία, τὴν σχεδίασες, τὴν προετοίμασες.

Σήμερον γίνεται χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὅτι τοῦ Σταυροῦ τὸ σημεῖον Κόσμῳ ἐμφανίζεται, Σταυρὸς ὁ τρισμακάριστος □ οὗτος γὰρ προτεθεὶς ἀναβλύζει τοῖς προσκυνούσιν αὐτὸν χάριν ἀένναον.

Τί σοι προσάξωμεν Χριστέ; ὅτι τὸν τίμιον Σταυρὸν δέδωκας ἡμῖν προσκυνῆσαι, ἐν

ὦ τὸ πανάγιον κατεκενώθη* Αἷμά σου, ὦ καὶ ἡ Σὰρξ σου ἤλοις ἐπάγη□* ὃν ἀσπαζόμενοι νῦν, εὐχαριστοῦμέν σοι.

ἐν ὦ ... κατεκενώθη = πάνω στὸ ὁποῖο ἄδειασε.

ὦ καὶ ἡ Σὰρξ σου ἤλοις ἐπάγη = στὸ ὁποῖο καὶ ἡ σὰρκα σου μπήχτηκε σὲ καρφιά.

Ῥδὴ ε΄. Ὁ Εἰρμός: «Ὁρθρίσωμεν ὄρθρου βαθέος»

«Ὁρθρίζοντες σὲ ἀνυμνοῦμεν, Σωτὴρ τοῦ Κόσμου, εἰρήνην εὐράμενοι τῷ Σταυρῷ σου, δι' οὗ ἀνεκαίνισας τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, φῶς πρὸς ἀνέσπερον ἄγων ἡμᾶς.»

Τροπάρια

Ἀνέτειλας ἀπὸ τοῦ τάφου ἄδυτον φάος*, τῷ Κόσμῳ ἀστράπτων τὴν ἀφθαρσίαν, ἐκμειώσας, Κύριε, θανάτου τὴν κατήφειαν ἐκ τῶν περάτων ὡς εὐσπλαγχνος.

φάος = φῶς.

Προσέλθωμεν κεκαθαρμένοι τῇ ἐγκρατείᾳ*, θερμῶς προσπτυσσόμενοι ἐν αἰνέσει ξύλον τὸ πανάγιον, ἐν ὧ Χριστὸς σταυρούμενος ἔσωσε Κόσμον ὡς εὐσπλαγχνος.

κεκαθαρμένοι τῇ ἐγκρατείᾳ = ἔχοντας καθαρῆ μετὴν ἐγκράτεια.

Χορεύουσιν ἐν εὐφροσύνῃ Ἀγγέλων τάξεις σήμερον, Σταυροῦ σου τῇ προσκυνήσει□ ἐν αὐτῷ γὰρ τέθραυκας* τὰς τῶν δαιμόνων φάλαγγας, σώσας, Χριστέ, τὸ ἀνθρώπινον.

ἐν αὐτῷ τέθραυκας = μετὴν βοήθειά Του (τοῦ Σταυροῦ) ἔχεις θραύσει.

Παράδεισος ἄλλος ἐγνώσθη ἡ Ἐκκλησία, ὡς πρὶν ξύλον ἔχουσα ζωηφόρον, τὸν Σταυρόν σου, Κύριε□ ἐξ οὗ διὰ προσψαύσεως ἀθανασίας μετέχομεν.

Ἑρμηνεία: Ὅπως πρὶν υπήρχε στο κέντρο του Παραδείσου το ξύλο της ζωής, ἔτσι καὶ τώρα ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἄλλος Παράδεισος, ἔχει στο κέντρο της τὸν Σταυρό του Κυρίου, με τὸ ἀγγιγμα του οποῖου («διὰ προσψαύσεως») μετέχομε στὴν ἀθανασία.

Ῥδὴ ς΄. Ὁ Εἰρμός: «Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις».

«Τὸν τύπον τοῦ θεοῦ Σταυροῦ Ἰωνᾶς ἐν κοιλίᾳ τοῦ κήτους τεταμέναις παλάμαις προδιεχάραξε καὶ ἀνέθορε σεσωσμένος τοῦ θηρὸς τῇ δυνάμει σου, Λόγε.»

Ἑρμηνεία: Καὶ ὁ Εἰρμός αὐτός εἶναι εμπνευσμένος ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη στ' βιβλική

ωδή: «Τον τύπο του θείου σου Σταυρού στην κοιλιά του κήτους προδιεχάραξε ο Ιωνάς με τις απλωμένες του παλάμες· και εξήλθε σώος από την κοιλιά του τεραστίου ψαριού, χάρη στην θεία σου δύναμη, Λόγε.». Η παραμονή του Ιωνά επί τριήμερον στην κοιλιά του κήτους και η μετέπειτα σωτήρια άνοδος του αποτελεί προτύπωση της καθόδου του Κυρίου στον Άδη και της μετά τριήμερον αναστάσεώς Του.

Τροπάρια

Ἄνεστης τὸν θάνατον θραύσας, Χριστέ, ὡσπερ μέγας Βασιλεύς, ἐκ τῶν τοῦ Ἄδου ταμείων*, ἀνακαλέσας ἡμᾶς εἰς ἀπόλαυσιν Βασιλείας οὐρανῶν, εἰς γῆν ἀθανασίας.

ἐκ τῶν τοῦ Ἄδου ταμείων = ἀπὸ τὸ κατοικητήριον τοῦ Ἄδου.

Κροτοῦντες ἐν ἄσμασι θείοις, πιστοί, ἀλαλάξωμεν Θεῷ, τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου κατασπαζόμενοι □ ἀγιότητος ἀναβλύζει γὰρ πηγὴν πᾶσι τοῖς ἐν τῷ Κόσμῳ.

Πληροῦται ἡ ἄσματογράφος φωνή*, προσκυνοῦμεν γὰρ ἰδοὺ τῶν ἀχράντων ποδῶν σου, τὸ ὑποπόδιον Παντοδύναμε, τὸν Σταυρὸν σου τὸν σεπτόν, τὸ τριπόθητον ξύλον*.

Ἑρμηνεία: Αναφέρεται στην εκπλήρωση, στο πρόσωπο του Κυρίου, του ψαλμού του Δαυΐδ: «Υψούτε Κύριον τον Θεόν ημών και προσκυνεῖτε τω υποποδίῳ των ποδῶν αυτού, ὅτι ἅγιος ἐστί» (Ψαλ., 98, 5).

τὸ τριπόθητον ξύλον = τὸ τρεῖς φορές ποθητό. Ἑμμεση ἀναφορὰ στὴν Ἁγία Τριάδα.

Ὁ εἶδε ξύλον τῷ σῶ ἄρτῳ βληθὲν, Προφητῶν ὁ θρηνητής*, τὸν Σταυρὸν σου, οἰκτίρμον, κατασπαζόμενοι, ἀνυμνοῦμέν σου τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ταφὴν, λόγχην τε καὶ τούς ἥλους.

Ἑρμηνεία: Αναφέρεται στον Ιερεμία, τον «θρηνητή Προφήτη», που προείδε ὅτι μπηχτήκε ξύλο στο σῶμα του Χριστοῦ («στον ἄρτο του»). Πράγματι ο Κύριος προσ-ηλώθηκε πάνω στον Σταυρό.

Ἐπ' ὤμων ὄνπερ κατεδέξω, Χριστέ, φέρειν ἅγιον Σταυρὸν, καὶ ἐν τούτῳ ἀρθῆναι καὶ σταυρωθῆναι σαρκὶ προσπτυσσόμενοι κομιζόμεθα ἰσχὺν κατ' ἐχθρῶν ἀοράτων.

Ἑρμηνεία: Τον Σταυρό που δέχθηκες να πάρης πάνω στον ὦμο σου και πάνω σ' αυτόν να υψωθῆς και να σταυρωθῆς ως ἄνθρωπος («σαρκί»), αυτόν προσκυνούντες λαμβάνομε δύναμη κατά ἀοράτων ἐχθρῶν.

Κοντάκιον. Αυτόμελον. Ἦχος βαρὺς

Οὐκέτι φλογίνη ρομφαία φυλάττει τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ· αὐτῇ γὰρ ἐπήλθε παράδοξος σβέσις, τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ· θανάτου τὸ κέντρον καὶ ἄδου τὸ νίκος ἐλήλαται· ἐπέστης δέ, Σωτήρ μου, βοῶν τοῖς ἐν ἄδη· Εἰσάγεσθε πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον.

Ἑρμηνεία: Μετά από την έξοδο των Πρωτοπλάστων από τον Παράδεισο, πύρινη ρομφαία τάχθηκε να φυλάη την πύλη του Παραδείσου, ώστε να εμποδίζεται η πρόσβαση των Πρωτοπλάστων σε αυτόν και στο ξύλο της ζωής. (Γεν., 3, 23-24). Τώρα, όμως, ο Εσταυρωμένος Κύριος (αυτόν συμβολίζει «το ξύλο του Σταυρού»), με την νίκη Του επί του θανάτου επέφερε «παράδοξο σβέσι» στην φωτιά, με την έννοια ότι ξεγέλασε τον διάβολο που πίστεψε ότι Τον θανάτωσε αλλά Αυτός αναστήθηκε! Γι' αυτό λέει ο υμνογράφος ότι το κεντρί του θανάτου και η νίκη του Ἄδου «έχουν πάει περίπατο» («ελήλαται» < ρ. ελαύνω), διότι ο Σωτήρας Κύριος λυτρώνει από τον θάνατο τους νεκρούς (οι οποίοι δεν είναι πλέον νεκροί αλλά κεκοιμημένοι) και τους χαρίζει τον Παράδεισο της αιωνίου ζωής!

Ὁ Οἶκος

*Τρεῖς σταυροὺς ἐπήξατο ἐν Γολγοθᾶ ὁ Πιλάτος, δύο τοῖς ληστεύσασιν καὶ ἓνα τοῦ Ζωοδότου**· ὃν εἶδεν ὁ ἄδης καὶ εἶπε τοῖς κάτω· ὦ λειτουργοί μου καὶ δυνάμεις μου, τίς ὁ ἐμπήξας ἦλον τῆ καρδιά μου; ξυλίνη με λόγχη ἐκέντησεν ἄφνω καὶ διαρρήσομαι· τὰ ἔνδον μου πονῶ, τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ, τὰ αἰσθητήριά μου· μαιμάσσει τὸ πνεῦμά μου καὶ ἀναγκάζομαι ἐξερευξασθαι τὸν Ἄδᾶμ καὶ τοὺς ἐξ Ἄδᾶμ, ξύλω δοθέντας μοι· ξύλον γὰρ τούτους εἰσάγει πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον.

Τρεῖς σταυροὺς ἐπήξατο = τρεῖς σταυροὺς ἔμπηξε (ἡ γραφή «δύω» ἀντὶ «δύο» εἶναι σωστή, διότι εἶναι δυϊκὸς ἀριθμὸς).

Ἑρμηνεία: Ευφάνταστη ποιητική σύλληψη! Ο υμνογράφος προσωποποιεί τον Ἄδη, ο οποίος, ἀντὶ γὰρ τὸν Σταυρωμένο Κύριο, που θα ἔπρεπε νὰ σπαράζῃ ἀπὸ τὸν πόνο καὶ νὰ θρηνῇ, θρηνεῖ ὁ ἴδιος καὶ λέγει: ποῖος μου ἐμπηξε καρφί στὴν καρδιά μου; Ξύλινη λόγχη με κέντησε ξαφνικά καὶ διαρρηγνύομαι. Πονῶ μέσα μου, πονῶ στὴν κοιλιά μου καὶ σε ὅλες μου τίς αἰσθήσεις. Ταράζεται («μαιμάσσει») τὸ πνεῦμα μου καὶ ἀναγκάζομαι νὰ «ξεράσω» τὸν Ἀδᾶμ καὶ τοὺς προερχομένους ἀπ' αὐτόν (τοὺς συν-αμαρτωλοὺς), που μου δόθηκαν ἐξ αἰτίας τῆς βρώσεως τοῦ ξύλου. Καὶ πάλι ξύλο (τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ὁ Χριστός) τοὺς εἰσάγει στὸν Παράδεισο!

Ὡδή ζ'. Εἰρμός: Ὁ Παῖδας ἐκ καμίνου.

«Φλογώσεως ὁ Παῖδας ρυσάμενος, σάρκα προσλαβόμενος, ἦλθεν ἐπὶ γῆς, καὶ Σταυρῷ προσηλωθεὶς, σωτηρίαν ἡμῖν ἔδωρήσατο, ὁ ὀνός εὐλογητὸς τῶν Πατέρων Θεός, καὶ ὑπερένδοξος».

Ἑρμηνεία: Καὶ πάλι ἡ σύνδεση μετὰ τὴν παλαιὰ ζ' βιβλικὴ ὠδή, ποὺ ἐψαλλαν οἱ τρεῖς παῖδες, ὅταν ρίχθηκαν στὴν κάμινο. Ὁ ὑμνογράφος, λοιπόν, λέει ὅτι Ἀυτὸς ποὺ ἔσωσε τοὺς Παῖδες ἀπὸ τὴν φλόγωση τῆς καμίνου, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ οστά, ἦλθε στὴν γῆ καὶ προσηλωθεὶς στὸν Σταυρό, μας δώρισε τὴν σωτηρία, ὁ ὀνός εὐλογητὸς τῶν Πατέρων Θεός καὶ ὑπερένδοξος. Ἐπομένως τὴν σωτηρία τῶν τριῶν παίδων τὴν ἀπεργάστηκε ὁ Θεός Λόγος, ἄσαρκος στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ κατόπιν Σαρκωθεὶς «διὰ τὴν ἡμῶν -πάντων τῶν ἀνθρώπων- σωτηρίαν».

Τροπάρια

Ἀνέστης ἐκ τοῦ τάφου τριήμερος, ὡς ὁ ὑπνῶν*, Κύριε, Ἄδου πυλωροῦς* πατάξας θεῖα δυνάμει καὶ τοὺς πάλαι ἐγείρας Προπάτορας, ὁ ὀνός εὐλογητὸς τῶν Πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

ὡς ὁ ὑπνῶν = ὅπως ὁ ἀποκοιμισμένος, ποὺ κάποια στιγμή ξυπνάει.

Ἄδου πυλωροῦς = τοὺς φρουροὺς τοῦ Ἄδου.

Τῆ λύρα τῶν ἀσμάτων χορεύοντες ἀγαλλιασώμεθα* σήμερον λαοί, τῆ τοῦ Σταυροῦ προσκυνήσει τὸν ἐν τούτῳ παγέντα* Χριστὸν δοξάζοντες, τὸν ὀνον εὐλογητὸν τῶν Πατέρων Θεὸν καὶ ὑπερένδοξον.

ἀγαλλιασώμεθα = ἄς χαροῦμε (ὑποτακτικὴ ἔγκλιση).

τὸν ἐν τούτῳ παγέντα = αὐτὸν ποὺ καρφώθηκε πάνω του (παγέντα < ρ. πήγνυμι).

Ὁ δείξας τὸ θνητότητος ὄργανον ζωῆς ἐργαστήριον κόσμῳ ἀσπαστόν*, τὸν σὸν Σταυρόν, Πανοικτίρμον, τοὺς αὐτὸν προσκυνοῦντας ἀγίασον, ὁ ὀνός εὐλογητὸς τῶν Πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Ὁ δείξας τὸ θνητότητος ὄργανον ζωῆς ἐργαστήριον = ἐσὺ ποὺ ἀπέδειξες τὸ ὄργανο τοῦ θανάτου ὄργανο ζωῆς ποὺ νὰ μπορῆ κανεὶς νὰ τὸ ἀσπαστῆ.

Ὁ ὀνός ἐλεήμων καὶ εὐσπλαγχνος φώτισον, ἀγίασον, μόνε Ἰησοῦ, τοὺς προσκυνοῦντάς σου πιστῶς τὸν Σταυρὸν καὶ τὰ θεῖα παθήματα, ὁ ὀνός εὐλογητὸς τῶν Πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Ὡδὴ η'. **Εἰρμός:** Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἀγία ἡμέρα.

«Χεῖρας ἐν τῷ λάκκῳ βληθεὶς τῶν λεόντων ποτέ, ὁ μέγας ἐν Προφήταις, σταυροειδῶς ἐκπετάσας, Δανιήλ, ἀβλαβῆς ἐκ τῆς τούτων καταβρώσεως σέσωσται, εὐλογῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ἑρμηνεία: Καὶ ἡ ογδόη βιβλική ωδή σχετιζόταν με τοὺς τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ, οἱ ὁποῖοι, ὅταν βγήκαν ζωντανοί, δοξολογούσαν τὸν Κύριο, με τὰ λόγια: «Εὐλογητός ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν καὶ υπερένδοξος.» Ὁ τωρινὸς ὑμνογράφος ἀναφέρεται ἐδῶ στὸν προφήτη Δανιήλ, ποὺ ὡς γνωστὸν, ρίχθηκε στὸν λάκκο τῶν λεόντων καὶ ἐμείνε ἀβλαβῆς ἀπὸ τὴν κατασπάρραξή τῶν («ἐκ τῆς τούτων καταβρώσεως»), ἀφοῦ ἀπλῶσε σταυροειδῶς τὰ χεῖρά του. Ἡ σταυροειδὴς κίνηση τοῦ Δανιήλ, χάρις στὴν ὁποία σώθηκε καὶ δοξολόγησε τὸν Κύριο, ἀποτελεῖ προτύπωση τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου, τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπήλθε ἡ σωτηρία στὸν κόσμον.

Τροπάρια

Μύρα ἐν χερσὶ τί κατέχετε ὅλως; τίνα δὲ ἐκζητεῖτε; νῦν ὁ φανεὶς Νεανίας ἐν τῷ τάφῳ βοᾷ ἔξανέστη ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἀναστήσας φύσιν βροτῶν Ἰδοὺ κευθμώνων*.

Ἑρμηνεία: Το παρὸν τροπάριο ξαναζωντανεῖ τὸν διάλογο τοῦ Ἀγγέλου-Κυρίου με τὴν Μυροφόρες. Ὁ Κύριος τοὺς λέει ὅτι ἀνέστη, συνανασταίνων τὴν φύση τῶν θνητῶν ἀπὸ τὴν υπόγεια κατοικία τοῦ Ἰδοὺ («Ἰδοὺ κευθμώνων»).

Χαίροις τὸ τρισόλβιον* ξύλον καὶ θεῖον, Σταυρέ, φῶς τοῖς ἐν σκότει, ὁ τετραπέρατον κόσμον τῇ ἐλλάμπει τῇ σῆ τῆς ἐγέρσεως Χριστοῦ προδεικνύς τὰς αὐγάς*, ἀξίωσον πάντας πιστοὺς φθάσαι τὸ Πάσχα.

Ἑρμηνεία: (Σταυρέ) ὁ τετραπέρατον κόσμον τῇ ἐλλάμπει τῇ σῆ τῆς ἐγέρσεως Χριστοῦ προδεικνύς τὰς αὐγάς = ἐσύ Σταυρέ, ποὺ ἐδειξες ἐκ τῶν προτέρων («προδεικνύς»), με τὴν λάμπη σου, στὸν τετραπέρατο κόσμον (ποὺ ἔχει τέσσερις ἀκρες) τὴν λάμπη τῆς ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πάλι ὁ Σταυρὸς, τὸ πρῶτον φωνικό ὄργανο, παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν ὑμνογράφο ὡς «τρिसόλβιον ξύλον» (=ξύλο ποὺ κάνει κάποιον τρισευτυχισμένο) καὶ ὡς φωτεινὸ σημάδι ποὺ προμηνύει τὴν ἀνάσταση!

Ταύτη τῇ ἡμέρᾳ μυρίζει τὰ μύρα τῆς θείας μυροθήκης, τὸ ζωομύριστον ξύλον, ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ὁσφρανθῶμεν τῆς αὐτοῦ θεοπνεύστου ὁδοῦ* αὐτὸν προσκυνοῦντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

ὁδμῆς: ἀρχαιότερος τύπος, ἀντὶ ὁσμῆς.

Δεῦρο Ἐλισσαΐε Προφήτα, εἶπε ἐμφανῶς ἵτι τὸ ξύλον ἐκεῖνο, ὃ εἰς τὸ ὕδωρ καθῆκες
*; Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἵδι οὗ αὐτὸν προσκυνοῦντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἑρμηνεία: Ἄλλη μια προτύπωση του Σταυροῦ του Χριστοῦ παρουσιάζεται εδώ. Κάποτε, ξέφυγε σε ἓναν ἀπὸ την ομάδα των προφητῶν που συνῶδευαν τον προφήτη Ελισσαίο το σίδερο του τσεκουριού, ἐνῶ ἐκοβε ξύλα, και του ἐπέσε στον ποταμό. Τότε ο Ελισσαίος ξεφλούδισε ἓνα κομμάτι ξύλου και το ἐρριξε στο σημεῖο ὅπου ἐπέσε το σίδερο και τότε αὐτὸ ἀνήλθε στην ἐπιφάνεια και ἐπέπλεε (Δ' Βασιλειῶν 6, 1-7). Ἐτσι και διὰ του Σταυροῦ του Κυρίου «ἀνεγκύσθημεν του βάθους της φθοράς».

Πάλαι Ἰακῶβ προτυπῶν τὸν Σταυρὸν σου, Χριστέ, Ἰωσήφ προσεκύνει τῆς θείας ράβδου τὸ ἄκρον, σκῆπτρον ταύτην φρικτόν, βασιλείας τε τῆς σῆς προορώμενος ἵδι ὃν νῦν προσκυνοῦμεν πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἑρμηνεία: Και ἄλλη μια προτύπωση του Σταυροῦ του Κυρίου: Η προσκύνηση της βασιλικῆς ράβδου του Ἰωσήφ ἀπὸ τον πατέρα του, τον Ἰακῶβ. Με την κίνηση του Ἰακῶβ να προσκυνῆση το ἄκρο της ράβδου σχηματίζεται σταυρός. Εξ ἄλλου, η βασιλική ράβδος του Ἰωσήφ προτυπώνει την βασιλεία του Χριστοῦ, που με τον σταυρικό Του θάνατο θα μετατρέψη το «φρικτόν σκῆπτρον» σε ὄργανο σωτηρίας!

Ὡδὴ Θ'. Εἰρμός: Φωτίζου, φωτίζου

«Ὡ Μῆτερ Παρθένε και Θεοτόκε ἀψευδῆς, ἡ τεκοῦσα ἀσπόρως Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐν Σταυρῷ ὑψωθέντα σαρκί, σὲ οἱ πιστοὶ ἅπαντες ἀξίως σὺν τούτῳ νῦν μεγαλύνομεν».

Ἑρμηνεία: Η ἐνάτη ὠδή, η μόνη που δεν ἀναφέρεται στην Παλαιὰ Διαθήκη, ἀποτελεῖ ὕμνο στην Παναγία, η οποία, ἐν προκειμένῳ χαρακτηρίζεται ως «ἀψευδῆς Θεοτόκος», προς ἄρση των ἀντιθέτων αἰρετικῶν ἀπόψεων. Αὐτὴν λοιπὸν «την Θεοτόκο και Μητέρα του φωτός», μαζί με τον τόκο της, τον Χριστό, που ὑψώθηκε «σαρκί» στον Σταυρό για την δική μας σωτηρία ὑμνοῦμε «ἀξίως» ὅλοι οἱ πιστοί.

Τροπάρια

Ἐν τάφῳ κατῆλθες, ὁ ζωοδότης και Θεός, και συνέτριψας πάντα κλεῖθρα τε και τοὺς μοχλοὺς και τοὺς νεκροὺς ἐξανέστησας, Δόξα τῇ σῇ ἐγέρσει βοῶντας, Χριστέ, Σωτῆρ παντοδύναμε.

Ὁ τάφος ζωὴν μοι, Χριστέ, ἀνέβλυσεν ὁ σός ἵδι ὁ κρατῶν τῆς ζωῆς γὰρ ἐπιστὰς

ἐβόησας τοῖς κατοικοῦσιν ἐν μνήμασιν· Οἱ ἐν δεσμοῖς λύθητε· ἐγὼ γὰρ τοῦ κόσμου λύτρον ἐλήλυθα.

Ἐν ὕμνοις σκιρτάτω πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, τὸ ὁμώνυμον ξύλον τοῦ Σταυροῦ θεώμενα κατασπαζόμενον σήμερον· οὐδ' ὁ Χριστὸς ὕψωσε τὴν κάραν, ὡς προφητεύει ὁ θεῖος Δαυΐδ.

Ἐν ξύλῳ τεθνήξας ξύλον σὲ εὕρηκα ζωῆς, χριστοφόρε Σταυρέ μου, φυλακτήρ μου ἄρρηκτε, κατὰ δαιμόνων ἰσχύς κραταία· σὲ προσκυνῶν σήμερον κραυγάζω· Ἁγίασόν με τῇ δόξῃ σου.*

Ἑρμηνεία: Και πάλι η αναλογία ανάμεσα στο ξύλο της γνώσεως, το οποίο απετέλεσε την αιτία για την πτώση των Πρωτοπλάστων («τεθνήξας εν ξύλῳ»), και στο ξύλο της ζωῆς, τον Εσταυρωμένο Κύριο, που διά της σταυρικής Του θυσίας ανασταίνει «τον Αδάμ παγγενή», ολόκληρο το ανθρώπινο γένος, και του χαρίζει την αιώνια ζωή.

Εὐφραίνου, ἀγάλλου, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὸ τρισόλβιον ξύλον προσκυνοῦσα σήμερον τοῦ παναγίου Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ᾧ λειτουργεῖ τάγματα Ἀγγέλων* καὶ μετὰ φόβου παρίστανται.

ᾧ λειτουργεῖ = τὸν ὁποῖο (Σταυρό) διακονοῦν ...

Μετά από την παραπάνω προσέγγιση, έγινε, πιστεύω, κατανοητό ότι ο Κανόνας του Σταυρού, ο οποίος ψάλλεται την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως, είναι απολύτως εναρμονισμένος με το πνεῦμα της περιόδου της Σαρακοστής. Βρισκόμενοι μάλιστα στο μεσοστάδιό της, έχοντας διανύσει ἤδη τρεις εβδομάδες και οδεύοντας για την τέταρτη, ατενίζομε πλέον με ελπίδα και γλυκιά προσμονή την Ανάσταση, χρειάζεται, ὁμως, να ανέβωμε και τον ανηφορικό δρόμο του Σταυρού, ὡστε να φτάσωμε στο τέρμα της πορείας μας.

Εἶθε να μας αξιώση ο Κύριος, με την δική Του χάρη, την δύναμη του ζωηφόρου Σταυροῦ Του και με την βοήθεια των ζωηρῶν ὕμνων της Εκκλησίας μας, να βιώσωμε και εφέτος τα Ἁγία Του Πάθη και να ζήσωμε και την λυτρωτική Του Ανάσταση. Γένοιτο!

PERMANENTLY_REMOVED